

небезпечним способом Видається незрозумілим механізм заволодіння ґрунтовим покривом шляхом підпалу та складно зрозуміти заволодіння поверхневим шаром земель шляхом вибуху.

Суб'єктами незаконного заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель є власники землі і землекористувачі, які досягли 16 років, тобто спеціальні суб'єкти. Незважаючи на двосторонній характер принципу забезпечення раціонального використання та охорони земель. Однак, законодавець не передбачив такої кваліфікуючої ознаки, як вчинення даного кримінального правопорушення службовою чи посадовою особою. Тому на законодавчому рівні слід вдосконалити норми ст. 239–1 Кримінального кодексу, щодо включення у ч. 2 вказаної норми, як кваліфікуючу ознаку службову або посадову особу.

На нашу думку, не можна погодитися з твердженнями про те, що за суб'єктивною стороною необхідно враховувати, що до факту незаконного заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель особа ставиться умисно, до наслідків — лише необережно, а до м можливості їх настання не виключається й умисел (Кримінальне право. Мультимедійний навчальний посібник: особлива частина. <http://www/naia.kiev.ua>). Адже особа, що вчиняє дане кримінальне правопорушення, в конкретному випадку, може передбачити суспільно небезпечні наслідки і бажати їх настання. Крім того, у диспозиції ст. 239–1 Кримінального кодексу прив'язка до необережної форми вини відсутня.

Підсумовуючи викладене варто зазначити, що забезпечення раціонального використання та охорони земель потребує закріплення цих вимог на конституційному рівні. Такий рівень правового закріплення буде сприяти більш чіткому сприйняттю важливості їх охорони, зокрема поверхневого родючого шару земель в контексті сучасного стану земельних ресурсів в Україні.

ГОДОВАНЮК А. Й.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права

ПРИВАТНА ВЛАСНІСТЬ НА ЗЕМЛІ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Ліси на території України розташовані нерівномірно і сконцентровані переважно в Поліссі та в Українських Карпатах. Лісистість у різних природних зонах має значні відмінності й не досягає оптимального рівня, за якого ліси позитивно впливають на клімат, гранти, водні ресурси, пом'якшують наслідки ерозійних процесів, а також забезпечують

одержання більшої кількості деревини. Зокрема, дуже нерівномірно проведено розподіл загальної площі земель лісового фонду України за відомчою підпорядкованістю: Держлісагенство — 60 %; органи місцевого самоврядування — 12,4 %; землі запасу — 7,5 %; Мінагрополітики — 5,5 %; МНС — 2,1 %; Мінприроди — 1,5 %; Мініфраструктури — 1,2 %; Міноборони — 1,6 %; інші — 2,2 % (за даними Держлісагенства). Хоча в Україні проводиться земельна реформа, державна власність на землі лісогосподарського призначення переважає й донині. Відтак, розглядаючи загальний розвиток інституту права власності, можна стверджувати, що державна, комунальна та приватна власність на землі лісогосподарського призначення, знаходиться лише на першій стадії формування прав, пов'язаних з оформленням правостановлюючих документів на землю.

За даними Дерземагенства (станом на 01.01.2013) територія під лісами та іншими лісопокритими площами складає 10611,3 тис. га, що становить 17,6 % всієї території України, з яких 9683,3 тис. га вкриті лісовою рослинністю. За даними державного обліку лісів у власність та користування громадянам було передано лісових ділянок менше 0,1 % від загальної площі вкритої лісом.

З 1992 року Земельним кодексом передбачена можливість передачі у приватну власність невеликих (до 5 га) ділянок лісів, що входять до складу угідь сільськогосподарських підприємств, селянських (фермерських) господарств. Додатковою умовою, яка передбачалась Лісовим Кодексом України 1994 року, була можливість передачі земельних ділянок (до 5 га) лише у постійне користування громадянам із спеціальною підготовкою. Але, все ж таки, до 1996 року у приватну власність та користування було передано близько 6 тис. га лісових ділянок. Пізніше Земельний кодекс України 2001 року повернув можливість отримання лісів у приватну власність.

Згідно ч. 2 ст. 56 Земельного кодексу безоплатно або за плату можуть передаватися у власність замкнені земельні ділянки лісогосподарського призначення загальною площею до 5 га у складі угідь селянських, фермерських та інших господарств. Громадяни і юридичні особи можуть набувати у власність земельні ділянки деградованих і малопродуктивних угідь для заліснення. За даними обліку 2011 року площа лісів, наданих у власність та користування громадянам, зросла з 6 до 16 тис. га, що однак не перевищує 0,1 % від загальної площі вкритих лісом лісових ділянок.

Спеціальним нормативно-правовим актом, зокрема Законом України «Про фермерське господарство» (ч. 7 і 8 ст. 7) також передбачено можливість надання земельних ділянок для ведення фермерського господарства єдиним масивом з розташованими на них лісовими угіддями. Землі лісового фонду, що входять до складу сільськогосподарських угідь, можуть передаватися у приватну власність для ведення

фермерських господарств площею до 5 га ділянок лісів у складі угідь фермерського господарства. Згідно Лісового кодексу (ст. 1) лісова ділянка — ділянка лісового фонду України з визначеними межами, виділена для ведення лісового господарства та використання лісових ресурсів без вилучення її у землекористувача або власника землі. Зважаючи на це положення, під «землями лісового фонду» в Законі розуміється не окрема категорія земель, що існувала до 29 березня 2006 року, а землі, на яких проростають ліси, — лісові ділянки. Тобто, лісові землі можуть розташовуватись не лише на землях лісогосподарського призначення, а й на землях сільськогосподарського призначення. В цьому випадку цитована норма втрачає логічний зміст, оскільки ліси підпорядковуються правовому режиму тих земель, на яких вони розташовані.

Що ж стосується можливості передачі земельних ділянок лісогосподарського призначення у складі угідь селянських господарств (ч. 2 ст. 56 ЗК), то слід зауважити, що поняття «селянське господарство» взагалі відсутнє у чинних нормативно-правових актах. Якщо ж у даному випадку використовувати норми Закону України «Про особисте селянське господарство», то можливість надання у власність земельних лісових ділянок чи земельних ділянок лісогосподарського призначення для ведення особистого селянського господарства Законом не передбачена. З огляду на невелику площу земельної ділянки для ведення особистого селянського господарства (безоплатно виділяють до 2-х га), не варто взагалі було б говорити про можливість застосування норми ст. 56 ЗК під час формування земельної ділянки для ведення даного господарства. Зазначену норму взагалі потрібно розглядати з огляду на історичну складову законодавства. Норма ст. 56 ЗК створена під час дії Закону України «Про селянське (фермерське) господарство» від 20 грудня 1991 року, яким визначався порядок створення і діяльності селянського (фермерського) господарства та передбачалась можливість передачі у приватну власність цих господарств ділянок лісів площею до 5 га.

Виникає достатньо багато питань і щодо застосування норми ст. 56 ЗК до «інших господарств», на які вказує ч. 2 цієї норми. Однак жодний нормативно-правовий акт у даний час не надає відповіді на це питання. Тобто, передача земель лісогосподарського призначення до 5 га можлива при формуванні угідь будь-якого господарства.

Існує ще два варіанти отримання у приватну власність земель лісогосподарського призначення в порядку, передбаченому ч. 2 ст. 12 ЛК і ч. 3 ст. 56 ЗК. По-перше, деградовані земельні ділянки лісогосподарського призначення можуть бути надані у власність без обмеження їх площі для заліснення. В цьому разі цільове призначення не змінюється. По-друге, з метою заліснення деградованих чи малопродуктивних земель будь-якої категорії власник земельної ділянки звернеться до компетентних органів державної влади чи місцевого самоврядування для зміни її цільового призначення на «землі лісогосподарського

призначення». Таким чином, базис формування приватної власності на ліси штучно обмежений умовами щодо площі лісових ділянок та стану земель. Ситуацію можна змінити лише нормативним шляхом.

КАЛИШУК Л. А.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права,
кандидат юридичних наук

ПРАВОВА ОХОРОНА ПАРКІВ-ПАМ'ЯТОК САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Унікальними та типовими природними комплексами, що мають велику екологічну цінність, є території та об'єкти природно-заповідного фонду, які відповідно до ст. 60 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», підлягають особливій охороні. До складу природно-заповідного фонду України належать, зокрема, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, що є штучно створеними об'єктами. Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 13 Закону України «Про благоустрій населених пунктів» території загального користування, в тому числі, і зазначені парки, належать до об'єктів благоустрою населених пунктів.

Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва є найбільш визначними і цінними зразками паркового будівництва. Особливістю їх правового режиму як штучно створених територій та об'єктів природно-заповідного фонду є, зокрема, охорона та збереження цінних паркових ансамблів, використання у наукових цілях, для оздоровлення і відпочинку населення та екологічне виховання молоді. Проблема збереження парків-пам'яток садово-паркового мистецтва є однією з гострих і актуальних, оскільки на відміну від багатьох інших заповідних територій, їх територія є відкритою для відвідування населенням.

Згідно з даними Регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Одеській області у 2012 році, підготовленої Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації, природно-заповідний фонд Одеської області станом на 1.01.2013 року має у своєму складі 124 території та об'єктів, серед яких 24 — це парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва площею 1655,967 га. При цьому відзначається, що більшість природно-заповідних об'єктів у регіоні отримала такий статус протягом 70–90-х років. Саме завдяки цьому стало можливим їх збереження до теперішнього часу.